

RECENZJE / REVIEWS**Ks. WOJCIECH GUZEWICZ**

**TRAKTAT O E-NAUCZANIU, PRZEKL. Z JEZ. ANG.
P. GAWLICZEK I IN. (*MODERNIZING LEARNING:
BUILDING THE FUTURE LEARNING ECOSYSTEM*,
EDS. J.J. WALCUTT, S. SCHATZ, GOVERNMENT
PUBLISHING OFFICE, WASHINGTON 2019),
WYDAWNICTWO AKADEMII SZTUKI WOJENNEJ,
WARSZAWA 2021, SS. 433**

Od kilku lat, zwłaszcza w okresie Covid-19, dają się w Polsce zauważyć wyraźne tendencje upowszechniania form nauczania zdalnego, zarówno w kształceniu akademickim, dydaktyce szkolnej, jak i w szkoleniach korporacyjnych. Co więcej, podobnie jak w wielu innych krajach, rozwiązania te przyjmują charakter edukacji formalnej, jak i nieformalnej. E-learning sprawdza się jako forma nauczania online oraz jako metoda wspomagająca, czy też zastępująca część tradycyjnego procesu dydaktycznego. Jednym słowem, można przyjąć, iż w rozwoju e-edukacji w Polsce nastąpiło przejście od etapu prób i pilotażowych wdrożeń do fazy dojrzałej. Do edukacji, o której nie tylko można, ale i trzeba dyskutować w sposób coraz bardziej świadomy i kompetentny, pamiętając o jej szczególnej roli w tworzącym się społeczeństwie informacyjnym.

Ważnym głosem w debacie na temat e-nauczania w wojsku – ale nie tylko – jest książka, a właściwie jej przekład z wydania w języku angielskim – *Modernizing Learning: Building the Future Learning Ecosystem*), przygotowany w 2021 r. pod auspicjami Programu NATO DEEP, w ramach współpracy eAkademii NATO DEEP im. Jeana d'Anduraina, Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie. Kierownikiem projektu był dr hab. Piotr Gawliczek, prof. UWM, a pracą merytoryczną zajmowały się dwie grupy robocze: z eAkademii NATO DEEP im. Jeana d'Anduraina: Jakub Niewelt i Magdalena Stabla; z Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Sztuki Wojennej: płk dr hab. inż. Andrzej Soboń, prof. ASzWoj (rozdz. 1, 2, 11, 16), dr hab. Ilona Urych,

prof. ASzWoj (rozdz. 5, 9, 14, 19), ppłk dr Mariusz Koziół (rozdz. 3, 7, 12, 17), dr Marlena Blicharz (rozdz. 6, 10, 15), dr Lech Drab (rozdz. 4, 8, 13, 18).

Adaptacja została opatrzona trzema przedmowami. W pierwszej, współautorka monografii, Sae Schatz (dyrektor Inicjatywy ds. Kształcenia Zdalnego Sił Zbrojnych USA), oceniła, że kompetencje sfery kształcenia na odległość stały się kluczowe dla utrzymania gotowości bojowej. Cyfrowe środowiska uczenia się umożliwiają bowiem dostęp do edukacji i szkoleń w dowolnym miejscu i czasie oraz pozwalają szybko dostosowywać się do nowych wyzwań i wymagań. P. Schatz pisała: „W dzisiejszym nieprzewidywalnym środowisku od personelu obronnego wymaga się coraz szerszego zakresu kompetencji. Oprócz tradycyjnych obowiązków należy zdobyć także nowe umiejętności. Należy nie tylko nauczyć się tych umiejętności, ale także wykonać je na wyższym poziomie. Decyzje muszą być strategiczne, a praca zespołowa – musi obejmować wspólne i zintegrowane działania. Szybkie tempo zmian wymusza ciągle poznawanie nowych reguł, nowego oprogramowania i nowych platform”. Niestety zauważa się, jak podkreślają autorzy, że struktura i podejście obecnego systemu edukacji i szkoleń nie jest w stanie przygotować skutecznie do tego typu pracy. Dlatego m.in. powstała ta książka. Traktuje ona o modernizacji uczenia się i budowaniu nowego ekosystemu uczenia się, który będzie dostosowany do obecnych i przyszłych potrzeb wojownika. Autorzy książki współpracowali z 35 autorami i 52 ekspertami merytorycznymi ze środowisk akademickich, rządowych, wojskowych, przemysłowych i organizacji non-profit, aby opracować plan modernizacji nauczania. Książka analizuje, w jaki sposób możemy przejść od starej szkoły systemu epoki przemysłowej do szkoły nauki epoki informacyjnej, która umożliwi trwające całe życie continuum wzajemnie powiązanych i spersonalizowanych doświadczeń edukacyjnych. Aby to osiągnąć, autorzy sugerują przemodelowanie całego systemu i działania strategiczne. Chodzi m.in. o to, aby być częścią większej społeczności uczącej się. Taką koncepcję przyjął m.in. Program NATO DEEP – zwłaszcza NATO DEEP eAcademy. Tłumacząc tę książkę na język polski, NATO DEEP promuje rozpowszechnianie tych pomysłów wśród szerszej społeczności uczącej się. Współpraca autorów i jednostek pomaga poszerzyć dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń, wzmacnia międzynarodowe relacje, tworzy społeczność do dzielenia się wymaganiami, ustanawia wspólne standardy oraz specyfikacje, wymienia zdobyte doświadczenia oraz wspiera wspólne projekty badawcze i wdrożenia. Współpracując, można zbudować światowej klasy system edukacji, szkoleń i rozwoju personelu.

W drugiej przedmowie – Mariusz Solis (Koordynator NATO DEEP) podkreśla, że NATO DEEP jest narzędziem reform, zapewniającym dedykowane, praktyczne wsparcie poszczególnym krajom partnerskim w rozwijaniu i reformowaniu systemów edukacji wojskowej. Poprzez rozwijanie kompetencji wykładowców, opracowywanie programów kształcenia oraz rozwinięty system konsultacji, DEEP wywiera wpływ na zdolności sfery bezpieczeństwa i obronności. Wzmacniając instytucje demokratyczne, wnosi istotny wkład w wysiłki NATO na rzecz upowszechniania stabilności w obszarze euroatlantyckim i poza nim. Przed założeniem NATO DEEP, w 2007 r., w Sojuszu Północnoatlantyckim

nie było podmiotu zajmującego się szkoleniem oraz edukacją w odniesieniu do krajów partnerskich. Również nie istniało skoordynowane podejście do rozwijania kompetencji wykładowców, opracowywania programów kształcenia czy budowania instytucji. NATO DEEP został uruchomiony w 2007 r., przy czym, od samego początku, jego istotą było zapewnienie transferu wiedzy, umiejętności oraz doświadczeń instytucjom krajów partnerskich. W 2021 r. DEEP obejmował zasięgiem już 16 krajów, dążąc do konsekwentnego promowania wartości NATO i dzielenia się najlepszymi praktykami. Istotą programu była i jest współpraca z krajami partnerskimi, pomoc w identyfikacji potrzeby oraz luk/niedoborów występujących w instytucjach edukacyjnych sektora bezpieczeństwa i obronności. Dwa główne komponenty – opracowywanie programów kształcenia oraz rozwój kompetencji wykładowców – są uzupełniane dialogiem między NATO a poszczególnymi instytucjami krajów partnerskich. To także konsultacje na poziomie eksperckim w poszczególnych dziedzinach kompetencyjnych. Również eAkademia (NATO DEEP eAcademy), założona w 2020 r., nazwana imieniem Jeana d'Anduraina, koncentruje się na kształceniu i szkoleniu w zakresie istoty programu. Jej celem jest rozwijanie i promowanie wspólnego rozumienia wartości NATO wśród oficerów, podoficerów oraz pracowników cywilnych. W praktyce, eAkademia, uzupełniając krajowe wysiłki w zakresie kształcenia oraz szkolenia wojskowego, koncentruje się na problematyce naukowej oraz dedykowanych projektach. Szczegółowe informacje o eAcademy są dostępne na stronie <https://deepportal.hq.nato.int/eacademy/>.

Z kolei, autor trzeciej przedmowy, płk dr hab. Andrzej Soboń, prof. ASzWoj, zwraca uwagę, że w 2020 r. wszyscy stanęliśmy przed wyzwaniem, wydawałoby się niemożliwym do realizacji i przekraczającym granice wykonalności. Ustalona przez instytucje globalne i rządzących, a także środowiska ich wspierające pandemia koronawirusa wymusiła na społeczności akademickiej przejście z nauczania stacjonarnego na zdalne oraz wdrożenie szeregu przedsięwzięć z tym związanych. Konieczne bowiem okazało się stworzenie odpowiedniej infrastruktury teleinformatycznej i środowiska pracy. Musiała nastąpić też zmiana mentalna zarówno wśród nauczycieli, jak i studentów. E-learning, w erze przedcovidowej wzbudzający pewną nieufność, okazał się ratunkiem dla edukacji na każdym szczeblu. Wykorzystanie platformy ILIAS i trwające od lat szkolenia kadry dydaktycznej w zakresie przygotowywania materiałów i prowadzenia zajęć metodami kształcenia na odległość, okazały się przydatne od początku pandemii. Można stwierdzić za prof. Soboniem, że „preferowanym kierunkiem w zakresie dydaktyki będzie nauczanie hybrydowe”. Aby jednak nauczanie to przebiegało w sposób niezakłócony, należy mieć na uwadze konieczność odpowiedniego dostosowania zasobów technicznych (sprzęt teleinformatyczny), narzędzi dydaktycznych (oprogramowanie, platforma edukacyjna), a także przygotowania nauczycieli i studentów (szkolenie). „Dla Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Sztuki Wojennej transformacja cyfrowa jest zjawiskiem, z którego czerpiemy szanse – dzielił się dalej prof. Soboń – zdaliśmy pierwszą część egzaminu, jakim było sprawne wdrożenie powszechnej nauki zdalnej. Kolejnym etapem jest doskonalenie i podnoszenie jakości e-learningu”. Ciągłe poszerzanie kompetencji

jest domeną pracy nauczyciela, więc doskonalenie projektowania i prowadzenia zajęć zdalnych jest naturalnie obranym kierunkiem działań. Wykorzystując najnowsze narzędzia wirtualnej (VR) czy też rozszerzonej rzeczywistości (AR), można pełnić tę wyjątkową misję jeszcze lepiej. Stąd „z największym zaszczytem przyjęliśmy propozycję Dyrektora NATO DEEP eAcademy, aby [...] dotrzymać kroku ciągłym zmianom i [...] tłumacząc tę książkę na język polski promować rozpowszechnianie pomysłów wśród szerszej społeczności uczącej się [...]” [z przedmowy dr Sae Schatz]. Prof. Soboń wyraża przekonanie, że niniejsza publikacja na stałe zapisze się w ekosystemie uczenia, a jej wykorzystanie doprowadzi do zmian istoty nauczania (rozd. 1), budowania strategii uczenia (rozd. 12) opartych na kompetencjach (rozd. 13) oraz zmian w zarządzaniu środowiskami uczenia się (rozd. 17). Traktat o e-nauczaniu: Istota zmian w paradygmacie nauczania to także innowacyjne zastosowanie nowych narzędzi do tłumaczenia maszynowego wykorzystanego przez grupę roboczą z NATO DEEP eAcademy.

Podsumowując należy stwierdzić, iż książka *Traktat o e-nauczaniu* wnosi bardzo wiele do obecnej i przyszłej koncepcji edukacji wojskowej. Z jednej strony skupia się na ludziach i organizacyjnych aspektach przyszłego ekosystemu uczenia się, a z drugiej – zwraca uwagę na trendy oraz wizje rozwoju społeczeństwa (a w szczególności jego systemu edukacji) pod wpływem technologii informacyjno-komunikacyjnych. W książce pojawia się dosyć często teza, że wprowadzenie kształcenia na odległość nie jest sprawą ani prostą, ani taną. Potrzeba na to sporych nakładów pracy i środków. Zapewnienie dobrej jakości kształcenia wymaga zarówno śledzenia na bieżąco procesu kształcenia, jak też równoległego do procesu dydaktycznego ciągłego procesu modyfikacji i doskonalenia narzędzi dydaktycznych „na jutro”. W tej sytuacji niezbędne jest zbudowanie takiego systemu i jego przetestowanie, zanim podejmie się próbę kształcenia na odległość. W książce znajdziemy wiele inicjatyw oraz pomysłów do wykorzystania w procesie kształcenia także pozawojskowego. Te zalety recenzowanej książki pozwalają zaliczyć ją do rzędu poważnych podręczników na temat e-nauczania.